

lábakkal ugranak rá, úgy, hogy ha nem körül, hanem valami kis állatról volna szó, annak menten eltörlik a gerince. Mutatja a játék komolyságát az a morgás, kurrogás, melylyel a kutyák az egészet kísérik; valamint nem tévesztendő szem elől a rombolási vágy fellépte sem, mely a kutyákat a megragadott tárgy szét-rágcsálására készíti.

Ide tartozik a kis-ciczka játéka a pamutgombolyaggal; a saját farkát hajszoló állat játéka középphelyet foglal el a »kísérletezés« és a vadász-játékok között.

Mindennek testedzés a célja, az kétségtelen, de e czélt még jobban szolgálják a kétoldali vadászjátékok, mikor t. i. úgy az üldöző, mint az üldözött, öntudatos állat s a játék híven tükrözi vissza a szabad természet hajszáit. Lehetnek a szereplők egyfajúak, vagy nagyban eltérő osztályokba tartozók, lehet mind a kettő játszófél, néha azonban csak az egyik, a másik pedig szánandó fogoly, mikor például a macska játszik az egérrel.

Ez a játék is kutyáknál figyelhető meg legjobban, mindenki látta és ismeri, oly behatóan azonban senki sem figyelte meg, mint Groos. — Rövid vonásokban a következő a játék lefolyása: Két kutya meglátja egymást az utcán. Az egyik rögtön lekuskad a nyílt utca során — rudimentális jelzése az elbújásnak — s hegyezett füleivel, idegesen kimeresztett farkával a megfeszített figyelm minden jelét mutatja, míg a másik, egykedvű pofával, mintha mitsem venne észre, nyugodtan ballag játszótársa felé. Az előbbi fölemelkedve várja s mikor a közelébe ért társ hirtelen elhagyva egykedvűségét, feléje ugrik, ő is nekiiramodik s a járókelők nem kis szórakozására megkezdődik az eszeveszett hajsz. Hirtelen meg-lapulás, irányváltoztatás igen gyakori cselek. Az üldöző mindig tarkón, vagy a lábán akarja megkapni ellenfelét s ha ez sikerült, vagy egészen közönséges verekedés, marakodás lesz a dologból, vagy pedig, miután néhány per-

czig szétfeszített lábakkal, kilógó nyelvvel egymás mellett állottak, hirtelen újra kezdik a mulatságot, esetleg megtartva a szerepeket, esetleg cserélve.

Nem csak a kutyáknál van ez meg; megvan — mint Brehm írja — a menyéteknél is, sőt Walter a kis harkályoknál is hasonló játékot figyelt meg.

Különnemű állatok sőt állatok és gyermekek között is gyakoriak ezek a játékok. Scheitlin ismertet egy esetet, melyben egy gólya játszott kis gyerekekkel. Először ő üldözte a gyermekeket s ha sikerült egynek a ruháját, karját elcsipnie, hirtelen megfordult s várta, hogy ő legyen az üldözött s órákig játszották ezt a formális »fogócskát«.

A játékok e nemének szinte normális folytatása a dulakodás. Lehet ismét egyfajú, vagy különböző állatok közt, gyakori kutyák, róák, macskák stb. között. Érdekes Beckmann esete, ki egy kutya és egy mosómedve-bocs dulakodását írja le.

Dr. Seitz e játékoknál is észrevette a czélszerűséget; úgy az üldözésnél, mint a dulakodásnál érvényesül a játékban a komoly küzdelem minden fontos mozanata s az állatok, mintegy tudva, hogy rendes élet-körülményeik között mily szerep tudására van szükségük, a játékban is azt juttatják érvényre, annak gyakorlására fektetik a fősúlyt. Ragadozó állatok játékában a főszerep az üldözőnek jut; gyenge állatoknál a menekülő a vezérszerep. Gondos megfigyelés útján mindenki meggyőződhetik ennek igazságáról.

A dulakodásnál is érvényesül ez az intenzio; nyulak hanczurozásában a védekező a főszemély, kutyák játék-marakodásában a támadóé. Még a ragadozó állatok sem feledkeznek azonban meg a védelem gyakorlásáról; a társa által földhöz vágott kutya rögtön a hátra fekszik, hogy tarkóját védve, száját és toppancsait érvényre juttassa.

Látjuk mindezekből, hogy igenis edzik az állatok is testüket (hiszen a modern torna csaknem kizárólag játékokból áll, melyeknek sok vonása megegyezik az állatok vadászó és dulakodási játékával). A játék közepette mi sem gondolunk végső czélunkra, a testedzésre s hogy az állat egyáltalán nem gondol erre, az még nem ok arra, miszerint kétségbe vonjuk, vajjon testedzéssel van-e itt dolgunk?

A kifejlett állat izomereje, kitartóssága, ügyessége, erőbecstülése bizonyítják, hogy igen; ha a nyers erő lehet is veleszületett, annak helyes felhasználását tanulni kell, mi ismét csak a torna, a játék útján sajátítható el.

Nincs a természetben mostohagyermek.

Dalmady Zoltán.

Ekkor óvatosan közeledtem a puskások felé, rövid füttyel jelt adva magamról.

A mint az első puskáshoz értem, ki fegyverét még mindig arczánál tartva, nyárfalevél módjára reszketett, tudomást szereztem arról, hogy a lövés szomszédjától eredt. A remény sugara kezdett megvillanni bennem, mert ismerve reszkető barátom szomszédját, csaknem bizonyosra vettem a sikert. Csalódtam is, nem is . . .

L. barátom következőleg számolt be:

— Az erdőből nehéz lépéseket hallottam felém közeledni. Kevés idő múlva az erdő szélén, tőlem alig 15–20 lépésnyire, egy vaddisznó állott. Rálöttem, de azután nem láttam többé. Kénytelenek voltunk a nyomozást reggelre hagyni.

Tűz mellett pipaszóval és jobbnál-jobb vadászadomákkal töltöttük el a rövid éjszakát.

Reggel négy óra lehetett, midőn munkához láttunk. A vaddisznónak a lövés helyén híre hamva sem volt, de még csak egy vércsepp sem árulta el, hogy a lövés jól lett volna irányozva. Már abban akartuk hagyni a keresést, midőn eszembe jutott, hogy az ugrások, melyeket az erdőben hallottam, alighanem a kereket oldott vaddisznótól eredtek. És ime! Azon a tájon már jókora aludtverdarabokat találtunk s a csapást nem is kellett soká követni, mert alig 200 lépésnyire egy patak mélyében feküdt élettelenül, lapockán átlóve, egy körülbelül 3 éves vaddisznó.

Ifj. Szongott Tivadar.

A keselyűről.¹⁾

»Keselyűként szárnya meg se lebben,
Észrevétlen száll a gyors idő . . .«

A keselyű a jónak és az áldozatkészségnek a jelképe, . . . szárnyalása a sas röpténél is fenségesebb, méltóságosabb: szárnyát vitorlaként nekieresztve, egyetlen mozdulattal úszik végig a levegő-égen . . .

Az indusok azt tartják a keselyűről, hogy az isten-

¹⁾ Mutatvány szerzőnek sajtó alatt lévő, »Az állatok regevilága« című, nagyérdekű könyvéből.

ség kiválasztott madara, ismeri a jövendőt s a ház rossz szellemével állandó harcban van . . .²⁾

Az egyiptomi mithosz a »koronás keselyűt« a Nap jelképeként tisztelte; azt hitték Egyiptom fiai, hogy minden keselyű nőtény s hogy a keleti szél termékenyíti meg . . . ezen rege alapján vált a »koronás keselyű« nálunk az anyaság jelképes madarává.

Herodot, Herkules jó barátjának nevezi a »koronás keselyűt«.

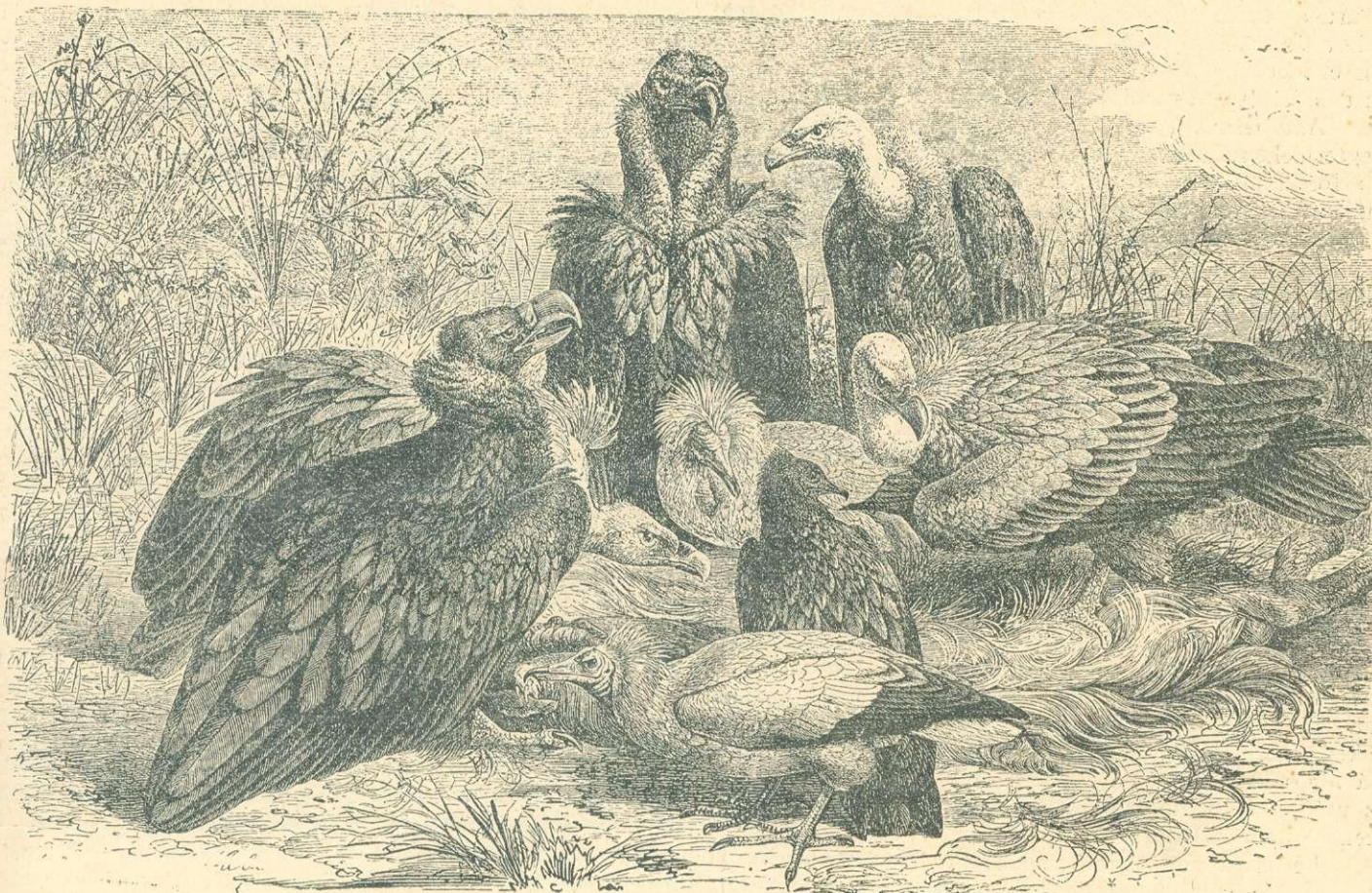
A rómaiak legendája pedig azt mondja felőle, hogy: »Romulus, Caesar és Augustus világtörténelmi nagyságát előre megjósolta.«

Előkelő mithologiai alakok biztosítják annak a koronás keselyűnek a hirnevét, melynek nyomán eljutunk nemzetünk »Turul-madarához.«

Hadintéző baljós madár
Széles Dunának partinál?
Miért vijjog a keselyű,
Azért szállong turul s ölyű,
Mert holnap ilyenkor halott
Százezrivel fog veszni ott.

Elszáll a képzelet egy rég letúnt időbe . . .
Oda, hol nemzetünk gyermekkorát élte:

nomád őseink csendes tanyájára, oda, hol Álmosunk anyjának rejtelmes álmoképe a magyar nemzet nagysága felől mondott jövendőt, — oda, a honnét az őseink törzsétől elszakadt hunok világrendítő Attilája győzelmes hadi útjára megindult.³⁾ A rettegett seregek dúló csapásai felől a hír nemcsak Európaszerte szétáradt, de sőt az

KESELYŰK LAKMÁROZÁSA.

(A csuklyás (Vultur monachus), a fehérnyakú (Gyps fulvus) és a kis-keselyű (Neophron percnopterus).)

Őseink fegyverével a pusztulás és halál járt s így nyomukban kedvére dőzsölhetett a keselyűk hada, midőn a hullákra veté magát . . .

A keselyűknek háboruk alkalmából való szereplését bizonyítja az a világszerte ismert szálló ige, hogy: »a hadjárat alkalmával seregestől jelentkező keselyűk: öldöklő csatát jósolnak . . .« ezt a hiedelmet örökíti meg a költő eme ihletett sorokban:

Miért vijjog a keselyű?
Miért szállong turul s ölyű,

²⁾ A babonás nép hiedelme szerint a megégetett keselyűtollak elűzik a kígyót (ördögöt) s könnyűvé teszik az anyának gyermeke születését.

otthon maradtak békés tanyájára is eljutott . . . Az Attila isteni kardját kísérő csodás hadi szerencse vágyódó lelkesültségre ragadta a honnmaradt hős vezéreket, egy »megálmodott« új haza felől kezdtek regélni a »táltosok,« a hatalmas »Hadúr«-nak bemutatott áldozat-tűznél meg-

³⁾ »Mint az egek szabadán evező fejedelmi vezére,
A sas, fészkeből fiait kíséri, tanítván
Ellene a napnak szemeket tüzesíteni s vélek
Röpköd a levegő higján csavarogva, de ismét
Gyors kanyarítással félénk állatra lecsapok:
Ugy ő vitte Eteivárbul Sziityáit. Alatta
A föld ingadozott; a szent kard villoga vaskos
Markában; zászlói előtt a félelem és a
Gyilkos sárga halál durván útvesztve futostak.«

szólat ihletett szavuk és látnoki szemükkel a jövőd titokzatos méhébe tekintvén, oly lánggra lobbantották harczedzett fiaikat, hogy alig birták visszatartani azon időig, mely honfoglaló csatába vitte őket.

Ily lelki állapotban rendíté meg őseinket a nagy Attila gyászos halála felől szóló hír . . . Az orgyilkos töreért boszut esküdött az elárvult »Turul« nemzedék s atyjának örökét visszatarthatatlanul elérni igyekezett:

— — — — —
 »Nyugtalan a fiatal, harcvágygyal belseje teljes.
 A turulos zászló követése hevére tüzet rak . . .«
 — — — — —

Hú krónikásunk, Kézdi, azt írja madarunkról, hogy: . . . a Turul, Attila király jelképe, másodunokájában Álmosban újra megtestesült . . . Árpád, Álmos fia a »Turul« nemzetségből származott . . . Attila király paizsa és zászlói ezen koronás fejű madár képét hordták címerül . . . A régi magyarok Géza vezér idejéig turulos jelvényeiket mindig magukkal hordozták . . .«

Azt beszéli a turulról az ezeréves hitrege, hogy . . . megtermékenyíté az anya álmát . . . hogy tőle született a »Honalapító« Árpád atyja, Álmos . . . megjósolta az anyjának születendő gyermeke nagyságát — hírt hozott a táltosoknak az új haza földjéről.

Attila turulos zászlóihoz s turulos paizsához hasonló jelvények alatt megindul a nép az ősi hazából . . . s rajongó táltosaik és hős vezérek a harczba küldött seregekkel, hogy a hadak nyomán melléjük elválhatlan kísérelőkül szegődő s állandóan »turul-turul« hangot kárógó madarak nem halálszagot érző hulla keselyűik, hanem Hadúr küldöttei — útmutató madarak — Attila »csodátevő turul-madarai,« amelyek megsegítik övéiket a harczban; de megölik a »gyáva futót« . . . A rohanó seregek zászlóik turul-madarát mintegy megelevenedni látják.⁴⁾

— — — — —
 A turul, Álmos bölcsőjétől kezdve, hú segítője lett a magyarnak s kitartott mellette . . . a felkerekedő seregnek megmutatta az ígéret földjére vezető utat: állandóan a »hadak sorsa« intezőjeként szerepel . . . hosszú vándorútján kísérője a népnek s az ígért új haza határain »sűrű sokasága szárnycsapásával veri a csüggedőket, mert Hadúr akarja vala, hogy hamar szálljanak alá Magyarországra . . . «Hová lett mégis a képe, hogy az utókor a honfoglaló ősök szent madarát szemtől szembe nem láthatja?»

Letűnt a pogánykori emlékekkel együtt!

A Megváltó keresztje s az apostoli kettős kereszt váltotta fel helyét s amint ritkultak az elhagyott berkek rejtekén Hadúrnak bemutatott áldozatok, amint ritkult

⁴⁾ Ezt a néphagyományt örökíti meg »Kevházá«-ban a költő, midőn így énekel:

»Barna hajú szép hunfiak,
 Mi haszna még a gyors nyilak!
 Bár tőlük a nap elborul,
 Tárnok völgybe bealkonyul,
 Zászlótokon lecsüngve áll,
 Nem repdes a turul-madár:

Később pedig:

»Harmadnapon kürtödbe fűsz,
 Torda fia hős Bendegúz,
 Zászlóidat a keleti
 Szellő vigan lebegteti,
 Hogy a turul repdes belé:
 Nyugot felé — nyugot felé . . .

az ős valláshoz ragaszkodó nép száma, úgy semmisültek meg a turulos zászlók, úgy semmisíté meg az idők vastoga a honalapító hős vezérek turulos paizsait. A turulhoz fűzött csodás hatalom a keresztre szállott és eme szent jelvény a »Turul« pogány méltóságát nem tűrte meg maga mellett.

Legtovább őrizték a honfoglaló csaták eme díszes emlékét a »Csaba« ivadékok Erdély bérczes rejtekében; azt mondja ugyanis a Krónikás, hogy az erdélyi Vajdák még Róbert Károly idejében is turulos zászlóval vonultak a harczba.

Ferdinánd uralkodása alatt lobog fel utoljára a turulos zászló a »Semmiházi« Nyáratói Pókai Balázs kezében, a ki nagy szégyent hozott a turul névre, mert nemzeti nagyságunk napját alkonyodni látva, a törökök rettegett félholdas táborába szökött a dicső zászlóval.

Az erdélyi vármegyék magyarsága azonban mégis gondoskodott arról, hogy turulunk dicső emlékét az utókor részére megőrizze, a hit és szeretet színétől körülövezett aranycsőrű turul-madárnak címerében állandó helyet biztosított.

Mindazonáltal a turul-madár leghűbb képmását Alsó-Fehérvármegye címere adja, amely egy nyelvet öltő, kiterjesztett szárnyú »Turul«-madarat mutat.

Krenedits Ferencs.

~~~~~
 A bogarak lábfejeről.

Bár a *Rovarok* (Insecta) lába a legkülönbözőbb céloknak (járás, futás, úszás, ugrás, ásás stb.) megfelelően módosult, mégis valamennyi egy és ugyanazon alaptervre vezethető vissza. Minden rovarnak a lába a következő részekből áll: 1. a *csipő* (coxa), mely a torgyűrűben levő izvápába izül; 2. a *czombgyűrű* (trochanter), mely olykor kettős; 3. a *czomb* (femur); 4. a *láb-szár* (tibia) és végre 5. a *lábfej* (tarsus).

Ez utóbbi különböző számú ízecskékből van összetéve, de az ízek száma soha sem több, mint öt. Az utolsó íz az esetek javarészában két karmot visel; egyetlen egy karom csak elvétve fordul elő. Ezúttal csakis a rovarok egyik rendjének — a *Bogarak* (Coleoptera) — lábfejeről kívánunk néhány szót szólani, mert ezeket a lábfejek száma szerint osztályozták. A megfelelő preparátumokat elég könnyen készíthetjük úgy, hogy különböző rendbeli bogarakat alkoholban megölünk s lábainak alsó részét — legczélszerűbben a lábszár felét — levágván, ezt az ismert módszer szerint sorrendben káliúggal, vízzel, alkohollal és terpentín-olajjal kezeljük, azután kanadai balzsamba zárjuk a fedő- és tárgylemez közé. Így az érdekesnél érdekesebb preparátumoknak egész sorára tehetünk szert.

Legczélszerűbb olyan bogarakat választani, melyek lábai barna, vörös, vagy sárga színűek, mert az említett kezelés után tisztán átlátszó preparátumokat adnak, míg a feketéken, vagy általában sötét színűeken a részletek nem láthatók oly tisztán.

Arról, hogy az előforduló különbségeket mind felemlítsük, már eleve is le kell mondanunk, mert a változatoság oly nagy, hogy úgyszólván minden bogárnak más-más a lábfeje, a mi a részleteket illeti; itt csak néhány általános megjegyzésre szorítkozhatunk tehát.

Igy vannak bogarak, melyeknek lábfejük mind a három pár lábon — eltekintve a kivételektől — öt ízből áll; ezeket *ötízeseknek* (Pentamera) nevezzük. Ilyenek — hogy csak egy néhányat említsünk, a futóbogarak, lemezecsapúak, dögbogarak, úszóbogarak, rövidszárnyúak, pattanó-bogarak stb. stb. De mennyi a különbség a lábfejek viszonylagos nagysága, alakja